

دانشگاه علوم و معارف
انسانی و اجتماعی

http://seminars.usb.ac.ir/center

center@usb.ac.ir

تیرم - ماهت فروردین 20 اسفند 1399

فروردین - ماهت فروردین 25 اسفند 1399

عنوان: نقش هنرهای سنتی در ایجاد اشتغال و کارآفرینی

در جایگاه آموزشی دانشگاهی

لهیا حسینی کرمانی*

عضو هیئت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان

0921 595 0422 Hoseyni.lahya@yahoo.com

فاطمه شیرازی

عضو هیئت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان

۰۹۱۵۶۳۳۴۵۳۷ Shirazi.fatemeh@arts.usb.ac.ir

چکیده

هنرهای سنتی با منشأ گرفتن از مبدا واحد، محمل سیر و سلوک فردی است که از طریق دریافت شهودی بر مبنای آدابی معنوی و به شیوه‌ی استاد شاگردی انتقال می‌یابد و صورتی از تجلیات گوناگون زیبایی حقیقی را متناسب با شرایط زمانی و مکانی در اثر هنری متعین می‌سازد. زیبایی و کاربرد یکی از مهمترین ویژگی‌های هنرهای سنتی است که آن را از دیگر هنر ها متمایز می‌کند. در دنیای امروز هنر سنتی هم از نظر ایجاد اشتغال پایدار و هم از حیث گردش اقتصادی حائز اهمیت بسیار می‌باشد. لذا با آموزش دانشگاهی این رشته که شامل کارگاه‌های آموزشی در زمینه بافت قالی، گلیم، پارچه، رنگرزی، شیشه‌گری، سفالگری، قلمزنی بر روی فلز، نگارگری و تذهیب، خوشنویسی، منبت و معرق چوب و ... می‌باشد. امید است گام‌های موثری در جهت ایجاد فرصت‌های شغلی برداشته شود تا این هنر- صنعت جایگاه واقعی خود را از لحاظ اقتصادی اجتماعی فرهنگی و اشتغال‌زایی پیدا کند. هدف این پژوهش بررسی نقش آموزش دانشگاهی هنرهای سنتی (صنایع دستی) و تاثیر آن بر اشتغال‌زایی کارآفرینی با روش توصیفی می‌باشد.

واژگان کلیدی: هنرهای سنتی، صنایع دستی، اشتغال‌زایی، کارآفرینی، هنر

مقدمه

هنرهای سنتی، مجموعه هنرهای اصیل، بومی و مردمی هر کشور است که ریشه‌های عمیق و استوار در اعتقادات آداب و رسوم سنن و در مجموع فرهنگ معنوی جامعه دارد و نمایشگر فرهنگ و تمدن اقوام بوده است. میراث‌های فرهنگی و هنری که در طول قرون به آیندگان منتقل می‌گردد دارای ارزش‌های معنوی زیاد بوده و بر پشتوانه‌های فرهنگی-هنری گذشتگان بنا شده است. هنرهای سنتی ایران به عنوان نماد فرهنگ غنی این سرزمین از دیرباز شهرت جهانی داشته است. آثار به دست آمده از هنرمندان خلاق ایرانی از عمق تاریخ کهن این مردم این مرز و بوم نشأت گرفته است.

از آن جایی که هنر سنتی هنری است کاربردی که زیبایی و کاربرد از خصیصه‌های ذاتی آن می‌باشد و زیبایی و کاربرد هر دو در کنار هم پیش می‌روند لذا قابلیت کارآفرینی و اشتغال‌زایی فراوانی دارد.

با آموزش هنر سنتی در دانشگاه امکان آشنایی دانشجویان با هنرهای سنتی، زمینه اشتغال‌زایی و کارآفرینی در گرایش‌های مختلف هنرهای سنتی با توجه به ارزش افزوده این هنر و در نهایت ورود به بازار کار باعث رشد و شکوفایی و همچنین حفظ و احیای هنرهای سنتی و ایجاد بستر مناسب جهت آموزش دانشجویان در سراسر کشور شده است. به امید رشد و اعتلای هنرهای سنتی در سراسر کشور و موفقیت روزافزون دانشجویان این رشته، هدف این پژوهش بررسی نقش صنایع دستی در ایجاد اشتغال و کارآفرینی در جایگاه آموزش دانشگاهی می‌باشد.

سوال پژوهش :

آموزش دانشگاهی هنرهای سنتی صنایع دستی بر اشتغال‌زایی و کارآفرینی موثر بوده است؟

*زیبایی و کاربرد مهم‌ترین ویژگی هنرهای سنتی

هنر سنتی هنری است کاربردی که زیبایی و کاربرد از خصیصه‌های ذاتی آن می‌باشد و زیبایی چیزی نیست که به شیئی افزوده شده باشد بلکه زیبایی و کاربرد هر دو در کنار هم پیش می‌روند.

«نسبت کاربرد با جمال در هنر سنتی نسبتی اضافی نیست چنین نیست، که زیبایی و زینت را بر شیئی بیفزایند یا شیئی کاربردی را محمل زیبایی قرار دهند، زیبایی در هنر سنتی در طول و امتداد کاربرد قرار دارد. شیئی در نازل‌ترین مرتبه خود کاربرد مورد نظر را دارد و هرچه ارتقاء یابد هم کاربردی‌تر می‌شود و هم زیباتر. به سخن دیگر شیئی کاربردی در مراتب ارتقای کیفیت و کمال خود زیبا می‌شود و صورتی هنرمندانه می‌یابد، همچون غنچه که می‌شکفت و گل می‌شود حالت غنچه و گل دو حالت هم عرض نیست گل بودن امری نیست که بر غنچه اضافه شود، بلکه غنچه در مرتبه کمال خود به گل تبدیل می‌شود، گل همان غنچه است که ارتقاء کیفی یافته است (بهشتی-۱۳۸۲-۱۴۱)

در هنرهای سنتی بهره‌گیری و زیبایی همراه و همچنان هستند دو رویه هستند لاینفک از کمال به فرموده رسول اکرم "خدا کمال را برای همه اشیا مقرر فرموده اند."

احسان که به کمال ترجمه شده است همچنین مشتمل است بر مفهوم "زیبایی" و "فضیلت".

در جهان اسلام این کلام نموداری است از اصول اخلاقی و معنوی نه تنها در هنرها در مفهوم دقیق بلکه هر گونه مهارت دستی، قطع نظر از ناچیزی و حقارت آن، تا آنجا که کارکامیابش نزدیک به کمال مطلوب انجام داده شود، خود دارای ارزشی است جدا از بهای اقتصادی و انتفاعی حاصل از آن. (بوکهارت-۱۳۶۵-۲۰۴)

هنر سنتی همیشه کارکردی است، یعنی هنری مفید است خواه این فایده، فایده‌ای معنوی باشد مانند آیات قرآنی حک شده به سنتوری (معماری) آرامگاه یا دوخته شده بر پرده‌ای که خانه کعبه در مکه را می پوشاند خواه این فایده در عین حال به مراتب متعدد تعلق داشته باشد مانند چلچراغ یا آب‌نمایی چه اسلیمی یا معرق کاری شده است. (لوتیس میسون-۱۳۸۳-۲۰۵)

«صنایع دستی تبلور عینی فرهنگ و هنر بومی مردمان این سرزمین بوده و به عنوان یک هویت، همانند تاریخ، اخلاق، زبان، سنت‌های بومی و غیره باید حفظ شود چنانچه در مجموع و به عنوان نتیجه می‌توان گفت که صنعتی دستی در گذشته کم و بیش گزارشگر کمال و جمال و حقیقتی بوده که آدمی همواره در جستجوی آن است توجه به صنایع در حال حاضر نه تنها ما را به گذشته مردم‌مان در مناطق مختلف پیوند می دهد، بلکه در حد مقدور می‌تواند ما را در همان جو و محیطی قرار دهد که انسان ماشین زده امروز از آن جدا مانده است.» (قره و یآوری-۱۳۷۴-۳۴)

*هنرهای سنتی

رشته هنرهای سنتی (صنایع دستی) یکی از رشته‌های هنری می باشد که در سال‌های اخیر وارد آموزش عالی شده است. و یکی از رشته‌های مهم دانشگاهی می باشد. در گذشته هنر سنتی (صنایع دستی) توسط استادان به صورت سینه به سینه به شاگردان و یا فرزندان خود انتقال داده می شده است. این روش آموزش به صورت محدود و توسط استاد به شاگرد در یک شاخه خاص و در یک شهر و یا روستا که (صنایع دستی) مربوط به آن منطقه بود انجام می پذیرفت. اما با دانشگاهی شدن رشته هنرهای سنتی (صنایع دستی) هر ساله دانشجویان زیادی در دانشگاه‌های مختلف سراسر کشور در این رشته مشغول به تحصیل می شوند و در این رهگذر با تمامی کارگاه‌های هنرهای سنتی آشنا و سپس در یک زمینه تخصص مورد علاقه خود را می گیرند.

این امر باعث رشد و شکوفایی و همچنین کارآفرینی در رشته‌های مختلف هنرهای سنتی و (صنایع دستی) می گردد. اغلب دانشجویان فارغ التحصیل رشته هنرهای سنتی (صنایع دستی) که در کل کشور پس از اتمام تحصیل در یکی از گرایش‌های (صنایع دستی) مشغول به کار و اقدام به تاسیس کارگاه می‌نمایند. و با رشد توسعه کارگاه مورد نظر ایجاد اشتغال و کارآفرینی می‌نمایند که در نتیجه باعث رشد و شکوفایی اقتصادی می گردند.

در سال‌های اخیر فارغ‌التحصیلان این رشته علاوه بر تولید محصولات زیبا با کیفیت و عرضه آن در داخل کشور، اقدام به صادرات این محصولات به کشورهای همسایه و هم‌چنین اقصی نقاط دنیا نمود نموده‌اند، که بحث ارزآوری و شکوفایی اقتصادی را در بر دارد همانگونه که ملاحظه می‌فرمائید، با دانشگاهی شدن این رشته هنری شاهد رشد و شکوفایی استعدادهای جوانان این مرز و بوم و هم‌چنین تولید و کارآفرینی و خودباوری در میان جوانان فارغ‌التحصیل این رشته از هنر ها هستیم.

معرفی رشته های هنرهای سنتی

همانگونه که می‌دانید رشته هنرهای سنتی یا (صنایع دستی) شامل کارگاه های متنوعی است که در اینجا لازم می‌دانم به معرفی مختصری از این رشته‌ها بپردازم:

۱. کارگاه رنگرزی
۲. کارگاه بافت
۳. کارگاه شیشه
۴. کارگاه سفال و سرامیک
۵. کارگاه فلز
۶. کارگاه چوب
۷. کارگاه مینیاتور و تذهیب

۱- کارگاه رنگرزی

که شامل آموزش رنگرزی به شیوه سنتی و صنعتی می‌باشد و دانشجویان با رنگرزی الیاف با مواد طبیعی پوست انار، روناس، چای، پوست گردو، چوب دارچین و دیگر مواد طبیعی آشنا می‌شوند.

۲- کارگاه شیشه‌گری

یکی از زیبا ترین گرایش های هنرهای سنتی شیشه‌گری می‌باشد که دارای قدمتی چندین هزار ساله می‌باشد. شامل ساخت انواع ظروف شیشه ای در کارگاه های شیشه گری سنتی می‌باشد. هم‌چنین تزیینات شیشه‌های با تکنیک‌های جدید گالری که شامل نقاشی روی شیشه، میناکاری، شیشه معرق و ویترا می‌باشد.

۳- کارگاه سفال و سرامیک

یکی از یکی دیگر از کارگاه‌های مهم رشته هنرهای سنتی (صنایع دستی می‌باشد.) که شامل آموزش تکنیک های مختلف چرخکاری، نقش برجسته، روش اسلب ورقه‌ای، روش فیتله‌ای، (کویل) و که منجر به تولید انواع محصولات

سرامیکی از جمله ظروف مجسمه و تابلو و می باشد و همچنین تکنیک های مختلف لعاب زنی و لعاب های تخصصی می باشد.

۴- کارگاه بافت

کارگاه بافت شامل بافت قالی گلیم و پارچه می باشد. و همچنین طراحی فرش بر اساس نقوش اسلیمی، هندسی و آشنایی با نقوش فرش مناطق مختلف کشور می باشد قالیهایی که غنای ترکیب بندی، وفور شکل ها و هماهنگی رنگها در آنها به نقطه اوج هنر تزیینی می رسد نشان دهنده همان صورت ازلی (آرکیتپ) گرانقدر نزد ایرانیان، یعنی باغ بهشت است (شایگان -۱۳۸-۸۴)

۵- کارگاه فلز

قلمزنی بر روی ظروف فلزی و آشنایی با روش های مختلف قلمزنی و تولید انواع ظروف زیبای کاربردی و تزیینی و همچنین در سالهای اخیر تولید انواع زیورآلات فلزی.

۶- کارگاه چوب

آشنایی با روش های مختلف تزیینات چوبی از جمله روش منبت، معرق، منبت معرق، مشبک و خاتم و همچنین شناخت انواع چوب های مختلف رنگی از جمله چوب گردو، افرا، اغاناب، گلابی و

۷- کارگاه نگارگری

نگارگری ایرانی تفاوتی اساسی و ذاتی با نقاشی طبیعت گرایانه اروپایی داشته و نیز اصول فلسفی و معیارها و قواعد زیبایی شناختی با هنر تصویری خاور دور و هنر متفاوت بوده (پاکباز-۱۳۷۹-۶۰۲)

این کارگاه شامل اصول و قواعد طراحی و ساخت رنگ و قلم گیری و تمامی تکنیک های نگارگری سنتی اعم از ساخت کاغذ رنگ و قلم مو و می باشد.

۸- خوشنویسی

خوشنویسی در میان هنرهای اسلامی چون تجسم بخش « کلمه » است به مراتب اهمیت بیشتری دارد (نصر -۱۳۸۵- ۲۳۷)

شریف ترین هنر بصری در جهان اسلامی خطاطی است مخصوصاً نوشتن متن قرآن کریم که نفس هنری دینی به شمار می آید. (بوکهارت -۱۳۷۶-۵۹)

آموزش خوشنویسی و آشنایی با انواع خطوط کوفی، ثلث، نستعلیق شکسته و و همچنین طراحی حروف.

نتیجه‌گیری

هنرهای سنتی (صنایع دستی) دارای ویژگی زیبایی شناختی و کاربردی به صورت توأمان است که این ویژگی باعث رشد و شکوفایی این رشته در زمینه اشتغال‌زایی و کارآفرینی شده است و با آموزشی شدن این رشته در دانشگاه‌های سراسر کشور سالانه تعداد زیادی فارغ التحصیل از این رشته اقدام به تاسیس کارگاه‌های مختلف هنرهای سنتی از جمله سفال و سرامیک، شیشه، فرش، قلم زنی، چوب و ... نموده اند که باعث اشتغال و کارآفرینی و رشد و رونق اقتصادی در این زمینه شده است .

امید است با رشد و توسعه صنایع دستی گام‌های موثری در جهت ایجاد فرصت‌های شغلی برداشته تا این هنر صنعت جایگاه واقعی خود را از جهات اقتصادی اجتماعی فرهنگی و اشتغال‌زایی را پیدا و موجبات رشد و توسعه اقتصادی فراهم گردد.

منابع مأخذ

- ۱- بورکهارت، تیتوس، ۱۳۶۵، هنر اسلامی زبان و بیان، ترجمه مسعود رجب نیا، تهران انتشارات سروش
- ۲- بورکهارت، تیتوس ۱۳۷۶، مبانی هنر معنوی، تهران، دفتر مطالعات دینی هنر
- ۳- شایگان، داریوش، ۱۳۸۱، بت‌های ذهنی و خاطره‌آزلی، تهران، انتشارات امیرکبیر
- ۴- لوتیس، میکون، ژان، ۱۳۸۳، هنر و معنویت (از وحی قرآنی تا هنر اسلامی)، ترجمه انشاءالله رحمتی، تهران، انتشارات فرهنگستان هنر
- ۵- بهشتی، سید محمد، ۱۳۸۲، زیبایی و کاربرد در هنرهای سنتی، خیال، شماره ۵، صفحه ۱۴۲
- ۶- قره، محمد ویاوری، حسین، ۱۳۷۴، نقش و جایگاه صنایع دستی در روند رشد و توسعه اقتصادی فاجتماعی و فرهنگی کشور، هنر، شماره ۴، صفحه ۳۸-۴۰